

PRAWO O AKTACH STANU CYWILNEGO

Komentarz

Bartosz Kotowicz, Angelika Kurzawa, Bartłomiej Opaliński

KOMENTARZE PRAKTYCZNE

PRAWO O AKTACH STANU CYWILNEGO

Komentarz

Bartosz Kotowicz, Angelika Kurzawa, Bartłomiej Opaliński

KOMENTARZE PRAKTYCZNE

Stan prawny na 1 czerwca 2022 r.
z uwzględnieniem zmian wchodzących w życie z dniem 1 stycznia 2023 r.

Wydawca
Izabella Małecka

Redaktor prowadzący
Livia Śpiewak

Opracowanie redakcyjne
Kartka w Kratkę Anna Kunz

Projekt okładek serii
Wojtek Janikowski, Przemek Dębowski

Komentarze do poszczególnych artykułów napisali:

Bartosz Kotowicz: art. 92–113, 124–149

Angelika Kurzawa: art. 1–34, 76–91

Bartłomiej Opaliński: art. 35–75

© Copyright by Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o., 2022

ISBN 978-83-8286-556-1

Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o.
Dział Praw Autorskich
01-208 Warszawa, ul. Przyokopowa 33
tel. 728 313 462
e-mail: PL-ksiazki@wolterskluwer.com

księgarnia internetowa www.profinfo.pl

SPIS TREŚCI

Wykaz skrótów	11
Wstęp	13
USTAWA z dnia 28 listopada 2014 r. – Prawo o aktach stanu cywilnego	17
Rozdział 1. Przepisy ogólne	19
Art. 1. [Przedmiot ustawy]	19
Art. 2. [Stan cywilny]	22
Art. 3. [Charakter aktów stanu cywilnego]	26
Art. 4. [Obowiązki sądów i organów administracji publicznej]	27
Art. 5. [Rejestr stanu cywilnego]	29
Art. 5a. [Udostępnianie danych z rejestru stanu cywilnego]	31
Art. 6. [Urzędy stanu cywilnego]	34
Art. 7. [Zmiana okręgu rejestracji stanu cywilnego]	35
Art. 8. [Kierownik urzędu stanu cywilnego]	38
Art. 9. [Uprawnienia kierownika urzędu stanu cywilnego]	40
Art. 10. [Upoważnienia wydawane przez kierownika urzędu stanu cywilnego]	41
Art. 11. [Nadzór nad rejestracją stanu cywilnego]	42
Art. 12. [Zakres stosowania przepisów Kodeksu postępowania administracyjnego i ustawy – Prawo konsularne]	44
Rozdział 2. Właściwość miejscowa w sprawach rejestracji stanu cywilnego	46
Art. 13. [Właściwość miejscowa kierownika urzędu stanu cywilnego]	46
Art. 14. [Zgłoszenie urodzenia]	47
Art. 15. [Zawarcie małżeństwa]	48
Art. 16. [Zgłoszenie zgonu]	49
Art. 17. [Brak możliwości stawienia się w urzędzie stanu cywilnego]	49
Art. 18. [Właściwość miejscowa kierownika urzędu stanu cywilnego w pozostałych sprawach]	50
Rozdział 3. Rejestracja stanu cywilnego	51
Art. 19. [Rejestr stanu cywilnego]	51
Art. 20. [Nadanie numeru PESEL]	53
Art. 21. [Sprawdzenie danych przed rejestracją stanu cywilnego]	54
Art. 22. [Dowody]	55

Art. 23.	[Adnotacja w akcie stanu cywilnego]	56
Art. 24.	[Wzmianka dodatkowa w akcie stanu cywilnego]	56
Art. 25.	[Przypiski przy akcie stanu cywilnego]	59
Art. 26.	[Akta zbiorowe rejestracji stanu cywilnego]	59
Art. 27.	[Zabezpieczenie akt zbiorowych rejestracji stanu cywilnego. Delegacja ustawowa]	63
Art. 28.	[Trwałość aktu stanu cywilnego]	64
Art. 29.	[Nazwisko rodowe. Stan cywilny. Imiona i nazwiska cudzoziemców]	65
Art. 30.	[Miejsce zdarzenia]	66
Art. 31.	[Tłumaczenie dokumentów w języku obcym]	68
Art. 32.	[Udział biegłych lub tłumaczy]	70
Art. 32a.	[Reguły sporządzania protokołów]	71
Art. 33.	[Delegacja ustawowa]	72
Art. 34.	[Blankiety odpisów i zaświadczeń]	73
Rozdział 4. Zmiany w aktach stanu cywilnego		74
Art. 35.	[Sprostowanie aktu stanu cywilnego]	74
Art. 36.	[Procedura sprostowania]	77
Art. 37.	[Uzupełnienie aktu stanu cywilnego]	79
Art. 38.	[Procedura uzupełnienia]	82
Art. 39.	[Unieważnienie aktu stanu cywilnego]	83
Art. 39a.	[Unieważnienie błędnie zarejestrowanych w systemie aktów stanu cywilnego]	84
Art. 39b.	[Unieważnienie aktów stanu cywilnego w przypadku kilku aktów stwierdzających to samo zdarzenie]	85
Art. 40.	[Ustalenie treści aktu stanu cywilnego]	86
Art. 41.	[Unieważnienie wzmianki dodatkowej]	87
Art. 42.	[Unieważniony akt stanu cywilnego]	88
Art. 43.	[Odpis zupełny sprostowanego lub uzupełnionego aktu stanu cywilnego]	88
Rozdział 5. Wydawanie dokumentów z rejestru stanu cywilnego		89
Art. 44.	[Odpisy zupełne, odpisy skrócone, zaświadczenia]	89
Art. 45.	[Ograniczenie jawności aktów stanu cywilnego]	91
Art. 46.	[Akt zgonu osoby o nieustalonej tożsamości]	92
Art. 47.	[Wydawanie odpisów skróconych]	93
Art. 48.	[Treść odpisów skróconych]	94
Art. 49.	[Zaświadczenia]	96
Art. 50.	[Treść zaświadczeń]	97
Art. 51.	[Okres wydawania dokumentów z rejestru stanu cywilnego]	98
Rozdział 6. Rodzaje aktów stanu cywilnego		99
Art. 52.	[Termin sporządzenia aktu urodzenia]	99
Art. 53.	[Podstawa sporządzenia aktu urodzenia]	100
Art. 54.	[Karta urodzenia]	101
Art. 55.	[Termin zgłoszenia urodzenia dziecka]	102

Art. 56.	[Sporządzenie aktu urodzenia z urzędu]	103
Art. 57.	[Osoby zgłaszające urodzenie]	103
Art. 58.	[Protokół zgłoszenia urodzenia]	106
Art. 58a.	[Zgłoszenie urodzenia dziecka w formie elektronicznej]	108
Art. 59.	[Wybór imienia dziecka]	109
Art. 60.	[Treść aktu urodzenia]	110
Art. 61.	[Dane ojca w akcie urodzenia]	111
Art. 62.	[Akt urodzenia dziecka nieznanymi rodziców]	113
Art. 63.	[Uznanie ojcostwa]	114
Art. 64.	[Odmowa przyjęcia oświadczeń koniecznych do uznania ojcostwa]	118
Art. 65.	[Uznanie ojcostwa przed urodzeniem się dziecka]	119
Art. 66.	[Uznanie ojcostwa - wzmianka dodatkowa]	120
Art. 67.	[Obalenie domniemania ojcostwa, zaprzeczenie ojcostwa]	122
Art. 68.	[Nazwisko dziecka]	124
Art. 69.	[Oświadczenie małżonków o nazwisku dziecka]	125
Art. 70.	[Zmiana imienia dziecka]	127
Art. 71.	[Przysposobienie blankietowe]	129
Art. 72.	[Przysposobienie pełne]	130
Art. 73.	[Przysposobienie – wzmianka dodatkowa]	131
Art. 74.	[Rozwiązanie przysposobienia]	133
Art. 75.	[Przysposobienie niepełne]	134
Art. 76.	[Obowiązki osób zamierzających zawrzeć małżeństwo]	135
Art. 77.	[Zagraniczny dokument stanu cywilnego]	142
Art. 78.	[Dokumenty potwierdzające ustanie, unieważnienie albo stwierdzenie nieistnienia małżeństwa]	142
Art. 79.	[Obowiązki cudzoziemca zamierzającego zawrzeć małżeństwo]	143
Art. 80.	[Obowiązki przebywających za granicą osób zamierzających zawrzeć małżeństwo]	145
Art. 81.	[Zaświadczenie stwierdzające brak okoliczności wyłączających zawarcie małżeństwa]	145
Art. 82.	[Obowiązek przesłania dokumentów przez kierownika urzędu stanu cywilnego]	147
Art. 83.	[Zawarcie małżeństwa poza granicami RP]	149
Art. 84.	[Złożenie oświadczeń o wstąpieniu w związek małżeński]	152
Art. 85.	[Uroczysta forma zawarcia małżeństwa; zawarcie małżeństwa poza urzędem stanu cywilnego]	152
Art. 86.	[Termin sporządzenia aktu małżeństwa]	156
Art. 87.	[Sporządzenie aktu małżeństwa]	157
Art. 88.	[Treść aktu małżeństwa]	161
Art. 89.	[Odmowa przyjęcia oświadczeń o wstąpieniu w związek małżeński lub wydania zaświadczenia o braku okoliczności wyłączających zawarcie małżeństwa]	162
Art. 90.	[Powrót do nazwiska noszonego przed zawarciem małżeństwa]	165
Art. 91.	[Duchowni upoważnieni do przyjmowania oświadczeń o wstąpieniu w związek małżeński]	166

Art. 92.	[Termin sporządzenia aktu zgonu]	168
Art. 93.	[Zgłoszenie zgonu]	169
Art. 94.	[Protokół zgłoszenia zgonu]	171
Art. 95.	[Treść aktu zgonu]	173
Rozdział 7. Szczególny tryb rejestracji stanu cywilnego		176
Art. 96.	[Urodzenie lub zgon na polskim statku]	176
Art. 97.	[Przekazanie protokołu potwierdzającego urodzenie lub zgon na polskim statku]	179
Art. 98.	[Zgon w związku z działaniami wojennymi]	180
Art. 99.	[Rejestracja zdarzenia, które nastąpiło poza granicami RP]	181
Art. 100.	[Protokół rejestracji urodzenia lub zgonu sporządzony przez konsula]	183
Art. 101.	[Przekazanie protokołu przez konsula]	184
Art. 102.	[Odpis zupełny]	185
Art. 103.	[Odmowa rejestracji zdarzenia]	185
Art. 104.	[Transkrypcja zagranicznego dokumentu stanu cywilnego]	187
Art. 105.	[Transkrypcja zagranicznego dokumentu stanu cywilnego]	192
Art. 106.	[Oświadczenie w sprawie nazwiska noszonego po zawarciu małżeństwa]	193
Art. 107.	[Odmowa dokonania transkrypcji]	195
Art. 108.	[Wzmianka dodatkowa lub przypisek o orzeczeniu sądu państwa obcego]	196
Art. 109.	[Odtworzenie treści zagranicznego dokumentu stanu cywilnego]	199
Art. 110.	[Adnotacja o odtworzeniu treści zagranicznego dokumentu stanu cywilnego]	201
Art. 111.	[Oświadczenie w sprawie nazwiska noszonego po zawarciu małżeństwa]	201
Art. 112.	[Odmowa dokonania odtworzenia treści zagranicznego dokumentu stanu cywilnego]	203
Art. 113.	[Odpis zupełny]	204
Rozdział 8. Zmiany w przepisach obowiązujących		205
Art. 114–123.		205
Rozdział 9. Przepisy przejściowe i końcowe		206
Art. 124.	[Księgi stanu cywilnego]	206
Art. 124a.	[Upoważnienie pracownika USC do przenoszenia aktów stanu cywilnego do rejestru stanu cywilnego]	209
Art. 125.	[Przeniesienie aktu stanu cywilnego do rejestru stanu cywilnego]	210
Art. 126.	[Wzmianka dodatkowa o nadaniu imienia dziecku z urzędu]	211
Art. 127.	[Unieważnienie aktu stanu cywilnego]	212
Art. 127a.	[Unieważnienie aktu stanu cywilnego błędnie przeniesionego do rejestru stanu cywilnego]	213
Art. 127b.	[Wydawanie odpisów aktów stanu cywilnego sporządzonych w księgach stanu cywilnego]	215
Art. 128.	[Przekazanie ksiąg stanu cywilnego do archiwów]	215

Art. 129.	[Przekazanie ksiąg stanu cywilnego do archiwów]	218
Art. 130.	[Udostępnianie aktów stanu cywilnego przekazanych do archiwów]	219
Art. 130a.	[Przeniesienie do rejestru stanu cywilnego aktów przekazanych do archiwów przed upływem ustawowych okresów]	221
Art. 131.	[Przekazanie aktów stanu cywilnego do archiwów]	223
Art. 132.	[Moc prawna dotychczasowych aktów stanu cywilnego]	224
Art. 133.	[Odtworzenie treści aktu stanu cywilnego]	226
Art. 134.	[Postępowania niezakończone przed dniem wejścia w życie ustawy]	230
Art. 135.	[Zgłoszenie urodzenia dziecka przed dniem wejścia w życie ustawy]	232
Art. 136.	[Zgłoszenie zgonu przed dniem wejścia w życie ustawy]	233
Art. 137.	[Skreślone akty stanu cywilnego]	233
Art. 138.	[Zwrot dokumentów zgromadzonych w aktach zbiorowych rejestracji stanu cywilnego]	234
Art. 139.	[Postępowania o wydanie postanowienia o udostępnieniu księgi stanu cywilnego]	234
Art. 140.	[Dotychczasowi kierownicy urzędów stanu cywilnego]	234
Art. 141.	[Dotychczasowe okręgi rejestracji stanu cywilnego]	235
Art. 142.	[Postępowania w sprawie zmiany imienia i nazwiska niezakończone przed dniem wejścia w życie ustawy]	235
Art. 143.	[Odznaka kierownika urzędu stanu cywilnego]	236
Art. 144.	[Karta urodzenia i karta zgonu w okresie przejściowym]	236
Art. 145.	[Postępowania w sprawach stanu cywilnego w okresie przejściowym]	239
Art. 146.	[Analiza wpływu ustawy na funkcjonowanie urzędów stanu cywilnego]	241
Art. 147.	[Utrzymanie w mocy aktów wykonawczych]	242
Art. 148.	[Przepis derogacyjny]	242
Art. 149.	[Wejście w życie ustawy]	242
Bibliografia		245

WYKAZ SKRÓTÓW

Akty prawne

- k.c. – ustawa z 23.04.1964 r. – Kodeks cywilny (Dz.U. z 2020 r. poz. 1740 ze zm.)
- k.k. – ustawa z 6.06.1997 r. – Kodeks karny (Dz.U. z 2022 r. poz. 1138)
- Konstytucja RP – Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2.04.1997 r. (Dz.U. Nr 78, poz. 483 ze sprost. i zm.)
- k.p.a. – ustawa z 14.06.1960 r. – Kodeks postępowania administracyjnego (Dz.U. z 2021 r. poz. 735 ze zm.)
- k.p.c. – ustawa z 17.11.1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. z 2021 r. poz. 1805 ze zm.)
- k.r.o. – ustawa z 25.02.1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz.U. z 2020 r. poz. 1359)
- p.a.s.c. – ustawa z 28.11.2014 r. – Prawo o aktach stanu cywilnego (Dz.U. z 2021 r. poz. 709 ze zm.)
- p.a.s.c. z 1986 r. – ustawa z 29.09.1986 r. – Prawo o aktach stanu cywilnego (Dz.U. z 2011 r. Nr 212, poz. 1264 ze zm.)
- p.p.m. – ustawa z 4.02.2011 r. – Prawo prywatne międzynarodowe (Dz.U. z 2015 r. poz. 1792)
- p.p.s.a. – ustawa z 30.08.2002 r. – Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi (Dz.U. z 2022 r. poz. 329 ze zm.)
- pr. konsul. – ustawa z 25.06.2015 r. – Prawo konsularne (Dz.U. z 2021 r. poz. 823 ze zm.)
- RODO – rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/679 z 27.04.2016 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu takich danych oraz uchylenia dyrektywy 95/46/WE (ogólne rozporządzenie o ochronie danych) (Dz.Urz. UE L 119, s. 1)
- u.c. – ustawa z 12.12.2013 r. o cudzoziemcach (Dz.U. z 2021 r. poz. 2354 ze zm.)

u.c.c.z.	–	ustawa z 31.01.1959 r. o cmentarzach i chowaniu zmarłych (Dz.U. z 2020 r. poz. 1947)
u.d.e.	–	ustawa z 18.11.2020 r. o doręczeniach elektronicznych (Dz.U. z 2022 r. poz. 569 ze zm.)
u.e.l.	–	ustawa z 24.09.2010 r. o ewidencji ludności (Dz.U. z 2021 r. poz. 510 ze zm.)
u.o.s.	–	ustawa z 16.11.2006 r. o opłacie skarbowej (Dz.U. z 2021 r. poz. 1923 ze zm.)
u.p.s.	–	ustawa z 21.11.2008 r. o pracownikach samorządowych (Dz.U. z 2022 r. poz. 530)
u.s.g.	–	ustawa z 8.03.1990 r. o samorządzie gminnym (Dz.U. z 2022 r. poz. 559 ze zm.)
u.s.p.	–	ustawa z 29.06.1995 r. o statystyce publicznej (Dz.U. z 2022 r. poz. 459 ze zm.)
u.z.i.m.	–	ustawa z 17.10.2008 r. o zmianie imienia i nazwiska (Dz.U. z 2021 r. poz. 1988)

Organy i sądy

kierownik USC	–	kierownik Urzędu Stanu Cywilnego
NSA	–	Naczelnny Sąd Administracyjny
TK	–	Trybunał Konstytucyjny
SA	–	sąd apelacyjny
SN	–	Sąd Najwyższy
SR	–	sąd rejonowy
WSA	–	wojewódzki sąd administracyjny

Czasopisma

ONSA	–	Orzecznictwo Naczelnego Sądu Administracyjnego
OSN	–	Orzecznictwo Sądu Najwyższego
PPP	–	Przegląd Prawa Publicznego
Prok. i Pr.	–	Prokuratura i Prawo
PS	–	Przegląd Sądowy

Inne

CBOSA	–	Centralna Baza Orzeczeń Sądów Administracyjnych
Dz.U.	–	Dziennik Ustaw
Dz.Urz. UE L	–	Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej seria L (legislacja)
M.P.	–	Monitor Polski

WSTĘP

Rejestracja zdarzeń, które indywidualizują osobę fizyczną, przy tym pozwalając ustalić jej tożsamość, jak urodzenie, małżeństwo czy zgon, ma swoją wielowiekową tradycję. To bowiem ze średniowiecznej rejestracji sakramentów kościelnych i kościelnych metryk chrztów, ślubów oraz zgonów wywodzi się współczesna świecka rejestracja stanu cywilnego, dokonywana w postaci aktów stanu cywilnego, jak akt urodzenia, akt małżeństwa oraz akt zgonu (zob. W.M. Hrynicki, *Organizacja rejestracji stanu cywilnego w Polsce w ujęciu historycznym*, „Ius Novum” 2016/4, s. 358–359).

Obecnie obowiązująca ustawa z 28.11.2014 r. – Prawo o aktach stanu cywilnego (Dz.U. z 2021 r. poz. 709 ze zm.) weszła w życie 1.03.2015 r. Jest to czwarty akt normatywny dotyczący rejestracji stanu cywilnego, uchwalony po II wojnie światowej.

Pierwszym aktem normatywnym w tym zakresie był dekret z 25.09.1945 r. – Prawo o aktach stanu cywilnego (Dz.U. Nr 48, poz. 272 ze zm.), który został następnie zastąpiony dekretem z 8.06.1955 r. – Prawo o aktach stanu cywilnego (Dz.U. Nr 25, poz. 151 ze zm.). Ten ostatni obowiązywał do 1.03.1987 r. Został on uchylony przez ustawę z 29.09.1986 r. – Prawo o aktach stanu cywilnego (Dz.U. z 2011 r. Nr 212, poz. 1264 ze zm.). Ustawa ta została zastąpiona przez obecnie obowiązującą ustawę z 28.11.2014 r. – Prawo o aktach stanu cywilnego.

Celem wprowadzenia w 2015 r. nowej regulacji w zakresie rejestracji stanu cywilnego było podniesienie jakości rejestracji stanu cywilnego oraz poprawa sprawności procesów administracyjnych w tym obszarze. Osiągnięciu tego celu miała służyć elektronizacja stanu cywilnego, a zatem ewidencjonowanie zdarzeń z zakresu stanu cywilnego w systemie teleinformatycznym oraz przenoszenie dotychczasowych akt stanu cywilnego z postaci papierowej na elektroniczną. W założeniu ma to służyć ułatwieniu dostępu do akt stanu cywilnego z dowolnego urzędu stanu cywilnego. Ustawodawca przewidział również odejście od decyzji administracyjnych na rzecz czynności materialno-technicznych, zastąpienie postępowań sądowych procedurą administracyjną czy możliwość zawarcia związku małżeńskiego poza urzędem stanu cywilnego (uzasadnienie do rzádo-

wego projektu ustawy – Prawo o aktach stanu cywilnego, VII kadencja, druk sejmowy nr 2620, s. 1–2).

Proces elektronizacji rejestracji stanu cywilnego nie zakończył się wraz z uchwaleniem komentowanej ustawy, ale cały czas trwa, czego dowodem są kolejne zmiany w tym zakresie, wprowadzone ustawą z 16.10.2019 r. o zmianie ustawy o informatyzacji działalności podmiotów realizujących zadania publiczne oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 2294), a także przepisy prawne, które wejdą w życie 1.01.2023 r. na mocy ustawy z 18.11.2020 r. o doręczeniach elektronicznych (Dz.U. z 2022 r. poz. 569 ze zm.).

Prezentowany komentarz zawiera szczegółową analizę przepisów prawnych dotyczących aktów stanu cywilnego, odnoszących się przede wszystkim do:

- pojęć stanu cywilnego i aktu stanu cywilnego,
- rodzajów aktu stanu cywilnego: aktu urodzenia, aktu małżeństwa i aktu zgonu,
- rejestru stanu cywilnego,
- czynności z zakresu rejestracji stanu cywilnego,
- sądów i organów administracji publicznych właściwych w sprawach rejestracji aktów stanu cywilnego,
- akt zbiorowych stanu cywilnego,
- adnotacji, wzmianek i przypisków w aktach stanu cywilnego,
- zmian w aktach stanu cywilnego: sprostowania, uzupełnienia,
- ustalenia treści czy unieważnienia akt stanu cywilnego,
- wydawania dokumentów z rejestru stanu cywilnego,
- szczególnego trybu rejestracji urodzenia lub zgonu na polskim statku czy zgonu w związku z działaniami wojennymi,
- szczególnego trybu rejestracji zdarzenia, które nastąpiło poza granicami RP,
- transkrypcji zagranicznego dokumentu stanu cywilnego.

Dokonana w komentarzu szczegółowa analiza przepisów prawnych dotyczących aktów stanu cywilnego z powołaniem się na poglądy doktryny, a także orzecznictwo sądowe w zakresie interpretacji przepisów prawnych, ma w założeniu stanowić źródło wiedzy oraz pomoc w rozwiązywaniu problemów, które pojawiają się w praktyce stosowania tych przepisów. Dodatkowo omówienie zmian w zakresie elektronizacji aktów stanu cywilnego, które wejdą w życie 1.01.2023 r., powinno ułatwić ich zastosowanie w praktyce.

Publikacja jest skierowana do pracowników administracji publicznej, którzy w swojej codziennej praktyce zawodowej spotykają się z problemami związanymi z czynnościami z zakresu aktów stanu cywilnego, a także dla radców prawnych i adwokatów reprezentujących strony przed organami administracji publicznej oraz sądami. Bez wątpienia może również okazać się pożytecznym źródłem pomocniczym dla sędziów orzekających w sprawach z zakresu aktów stanu cywilnego, a także w sprawach cywilnych oraz rodzinnych i opiekuńczych. Z informacji w niej zawartych skorzystać będą mogli także

notariusze na potrzeby czynności notarialnych dokonywanych z udziałem aktów stanu cywilnego. Komentarz przeznaczony jest także dla środowiska naukowego, zajmującego się problematyką prawa o aktach stanu cywilnego.

*Bartosz Kotowicz
Angelika Kurzawa
Bartłomiej Opaliński*

USTAWA

z dnia 28 listopada 2014 r.

Prawo o aktach stanu cywilnego

(tekst jedn.: Dz.U. z 2021 r. poz. 709; zm.: Dz.U. z 2022 r. poz. 569)

ROZDZIAŁ 1

Przepisy ogólne

Art. 1. [Przedmiot ustawy]

Ustawa reguluje zasady i tryb rejestracji stanu cywilnego oraz dokonywania czynności z zakresu rejestracji stanu cywilnego.

1. Przepis art. 1 określa zakres przedmiotowy ustawy – Prawo o aktach stanu cywilnego, a zatem wskazuje obszar regulacji oraz sferę jej zastosowania.
2. Dokonując analizy komentowanego przepisu, można najogólniej stwierdzić, że ustawa – Prawo o aktach stanu cywilnego normuje rejestrację stanu cywilnego, przy czym można wyróżnić tutaj dwa obszary:
 - 1) zasady i tryb rejestracji stanu cywilnego oraz
 - 2) dokonywanie czynności z zakresu rejestracji stanu cywilnego.

Pierwszy z nich wskazuje m.in. właściwe organy administracji w sprawach rejestracji stanu cywilnego, procedurę rejestracji poszczególnych aktów stanu cywilnego: aktu urodzenia, aktu małżeństwa oraz aktu zgonu, czy szczególny tryb rejestracji stanu cywilnego np. w przypadku urodzenia lub zgonu na polskim statku morskim lub powietrznym, zgonu w związku z działaniami wojennymi, a także transkrypcji zagranicznego dokumentu stanu cywilnego.

Natomiast drugi obszar określa formy działania administracji publicznej w sprawach z zakresu rejestracji stanu cywilnego, którymi są czynności materialno-techniczne oraz decyzje administracyjne, wskazując jednocześnie, która z tych form działania jest odpowiednia do dokonania określonej czynności z zakresu rejestracji stanu cywilnego.

3. Należy zauważyć, że zakres przedmiotowy został ujęty trochę inaczej niż w poprzednio obowiązującej ustawie z 29.09.1986 r. – Prawo o aktach stanu cywilnego. Stosownie bowiem do art. 1 p.a.s.c. z 1986 r. ustawa ta regulowała sprawy związane z rejestracją urodzeń, małżeństw oraz zgonów, a także sprawy dotyczące innych zdarzeń, które miały wpływ na stan cywilny osób. Zakres przedmiotowy był więc określony dość ogólnie (por. E. Pachniewska [w:] *Prawo o aktach stanu cywilnego. Komentarz. Orzecznictwo. Wzory dokumentów i pism*, A. Czajkowska, E. Pachniewska, Warszawa 2011, art. 1). Wskazywał jedynie, że obszarem regulacji objęta jest rejestracja urodzeń, małżeństw, zgonów i innych zdarzeń, które mają wpływ na stan cywilny, jak np. orzeczenie rozwodu czy zmiana nazwiska.

Obecnie zakres przedmioty został doprecyzowany i nie ma takiego ogólnego charakteru. Z brzmienia art. 1 p.a.s.c. wynika, że unormowanie obejmuje nie tyle rejestrację stanu cywilnego, ale także zasady, tryb i dokonywanie czynności z zakresu rejestracji.

4. Mimo że art. 1 p.a.s.c. wskazuje na to, że ustawa reguluje zasady rejestracji stanu cywilnego, nie ma w ustawie wyodrębnionego katalogu zasad dotyczących rejestracji stanu cywilnego. Można je natomiast wywieść z treści poszczególnych przepisów. Za J. Litwinem można wskazać następujące zasady rejestracji stanu cywilnego:
- zasada prawdy obiektywnej,
 - zasada terytorialności,
 - zasada jednolitości systemu organów rejestrujących,
 - zasada meldunkowa,
 - zasada zupełności (aktualizacji z urzędu),
 - zasada samowystarczalności aktu stanu cywilnego,
 - zasada ograniczonej jawności rejestru stanu cywilnego (J. Litwin, *Prawo o aktach stanu cywilnego. Komentarz*, Warszawa 1961, s. 23).

Zasada prawdy obiektywnej ma swoje odzwierciedlenie przede wszystkim w art. 22 p.a.s.c., który stanowi o tym, że rejestracji stanu cywilnego dokonuje się na podstawie dowodów potwierdzających prawdziwość zgłoszonych danych. W przypadku uznania tych dowodów za niewystarczające stan faktyczny ustala się w postępowaniu wyjaśniającym. Stąd też na kierowniku USC spoczywa obowiązek weryfikacji prawdziwości zgłaszanych danych oraz ustalenia zgodnego z prawdą stanu cywilnego konkretnej osoby.

Kolejna z zasad – zasada terytorialności – odnosi się do miejsca rejestracji aktu stanu cywilnego, którym jest co do zasady miejsce urodzenia, miejsce zawarcia małżeństwa, miejsce zgonu albo miejsce znalezienia zwłok. Doznaje ona niekiedy pewnych wyjątków, tak samo jak związana z nią zasada jednolitości systemu organów rejestrujących, która określa właściwość kierownika USC do rejestracji aktu urodzenia, małżeństwa oraz zgonu. Obie te zasady można wywieść z art. 13 p.a.s.c.

Natomiast zasada meldunkowa polega na sporządzeniu aktu stanu cywilnego na podstawie zgłoszenia dokonanego przez jedną z uprawnionych, a jednocześnie zobowiązanych do tego osób (J. Litwin, *Prawo...*, s. 24).

Zasada zupełności (aktualizacji z urzędu) odnosi się do umieszczania z urzędu przez kierownika USC w aktach stanu cywilnego wpisów wpływających na treść lub ważność tego aktu w formie wzmianki dodatkowej, na podstawie m.in. prawomocnych orzeczeń sądów, ostatecznych decyzji administracyjnych i decyzji administracyjnych o zmianie imienia lub nazwiska czy odpisów aktów stanu cywilnego (art. 24 p.a.s.c.).

Samowystarczalność aktu stanu cywilnego można wywieść z art. 3 p.a.s.c., który stanowi, że akty stanu cywilnego stanowią wyłączny dowód zdarzeń w nich stwierdzonych, a ich niezgodność z prawdą może być udowodniona jedynie w postępowaniu sądowym. Przepis ten przede wszystkim ustanawia zasadę wyłączności dowodowej aktów stanu cywilnego, ale można z niego również wywieść, że określony stan cywilny może być udowodniony na podstawie konkretnego aktu stanu cywilnego i nie można żądać innych dokumentów na jego potwierdzenie. W świetle tego stwierdzenia należy przyjąć, że akty stanu cywilnego są samowystarczające, bo na potwierdzenie okoliczności w nich wskazanych nie można żądać innych dowodów, dopóki niezgodność z prawdą danego aktu stanu cywilnego nie zostanie udowodniona w postępowaniu sądowym. Do tego czasu nie można kwestionować informacji zawartych w akcie stanu cywilnego.

Jeżeli chodzi o zasadę ograniczonej jawności rejestru stanu cywilnego, to została ona wyrażona w art. 45 p.a.s.c. Przepis ten wskazuje katalog podmiotów, które są uprawnione do otrzymania odpisu aktu stanu cywilnego oraz zaświadczenia o zamieszczonych lub niezamieszczonych w rejestrze stanu cywilnego danych dotyczących wskazanej osoby. Jawność rejestru stanu cywilnego jest ograniczona w tym sensie, że nie każdy zainteresowany może mieć dostęp do danych w nim zawartych, jak w przypadku Krajowego Rejestru Sądowego czy Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej. W drodze ustawowego wyjątku dane z rejestru są udostępniane jeszcze innym podmiotom. Taki wyjątek został przewidziany w art. 5a p.a.s.c., zgodnie z którym dane z rejestru stanu cywilnego są udostępniane przez ministra właściwego do spraw informatyzacji następującym podmiotom: Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Centralnemu Biuru Antykorupcyjnemu, Służbie Kontrwywiadu Wojskowego oraz Służbie Wywiadu Wojskowego, ale tylko i wyłącznie w zakresie niezbędnym do realizacji ich ustawowych zadań. Zatem udostępnienie danych tym służbom jest uzasadnione realizacją ich ustawowych zadań.

Oprócz zasad rejestracji stanu cywilnego, wymienionych za J. Litwinem, można wskazać także zasadę wyłączności dowodowej aktów stanu cywilnego, którą przewiduje art. 3 p.a.s.c.

5. Obecnie obowiązująca ustawa jest ściśle powiązana z innymi aktami normatywnymi, które mają wpływ na stan cywilny osób fizycznych lub mają odpowiednie zastosowanie do dokonywania czynności z zakresu rejestracji stanu cywilnego.

Do grupy aktów normatywnych, mających wpływ na stan cywilny osób fizycznych, należy zaliczyć te, które regulują przykładowo zawarcie związku małżeńskiego, przysposobienie, rozwód, separację czy zmianę nazwiska. Będą to m.in.:

- ustawa z 25.02.1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz.U. z 2020 r. poz. 1359),
- ustawa z 23.04.1964 r. – Kodeks cywilny (Dz.U. z 2020 r. poz. 1740 ze zm.),
- ustawa z 17.10.2008 r. o zmianie imienia i nazwiska (Dz.U. z 2021 r. poz. 1988),
- ustawa z 4.02.2011 r. – Prawo prywatne międzynarodowe (Dz.U. z 2015 r. poz. 1792).

Natomiast od strony *stricte* procesowej zastosowanie do dokonywania czynności z zakresu rejestracji stanu cywilnego będzie miała ustawa z 14.06.1960 r. – Kodeks postępowania administracyjnego (Dz.U. z 2021 r. poz. 735 ze zm.).

Art. 2. [Stan cywilny]

- 1. Stanem cywilnym jest sytuacja prawna osoby wyrażona przez cechy indywidualizujące osobę, kształtowana przez zdarzenia naturalne, czynności prawne lub orzeczenia sądów, lub decyzje organów, stwierdzona w akcie stanu cywilnego.**
 - 2. Rejestracji stanu cywilnego dokonuje się w rejestrze stanu cywilnego w formie aktów stanu cywilnego.**
 - 3. Aktem stanu cywilnego jest wpis o urodzeniu, małżeństwie albo zgonie w rejestrze stanu cywilnego wraz z treścią późniejszych wpisów wpływających na treść lub ważność tego aktu.**
 - 4. Akt stanu cywilnego jest sporządzony z chwilą dokonania wpisu o urodzeniu, małżeństwie albo zgonie w rejestrze stanu cywilnego.**
 - 5. Czynności z zakresu rejestracji stanu cywilnego innych niż akty stanu cywilnego dokonuje się w formie decyzji administracyjnej albo czynności materialno-technicznej.**
 - 6. Odmowa dokonania czynności z zakresu rejestracji stanu cywilnego następuje w formie decyzji administracyjnej.**
1. Ustawa – Prawo o aktach stanu cywilnego definiuje stan cywilny jako sytuację prawną osoby fizycznej, wyrażoną przez cechy ją indywidualizujące, kształtowaną przez zdarzenia naturalne, czynności prawne lub orzeczenia sądów, lub decyzje organów, stwierdzoną w akcie stanu cywilnego. Stan cywilny zatem to sytuacja prawna osoby fizycznej, wyrażona przez cechy ją indywidualizujące, czyli takie, które są właściwe i przynależą tylko do danej osoby, jednocześnie umożliwiają ustalenie jej tożsamości, jak imię, nazwisko, data i miejsce urodzenia, imiona i nazwiska rodziców czy płeć. Część tych cech może być wspólna dla kilku osób, np. imię i nazwisko, ale łącznie z innymi cechami, jak

data i miejsce urodzenia, imiona i nazwiska rodziców, umożliwia indywidualizację konkretnej osoby, ponieważ razem brane pod uwagę są właściwe tylko konkretnej osobie fizycznej.

Te cechy indywidualizujące osobę fizyczną są kształtowane przez:

- zdarzenia naturalne (urodzenie czy śmierć),
- czynności prawne (np. zawarcie związku małżeńskiego),
- orzeczenia sądów (np. o rozwodzie czy o ustaleniu ojcostwa),
- decyzji administracyjnej (np. w przedmiocie zmiany imienia lub nazwiska).

Należy zwrócić uwagę, że stan cywilny stanowi dobro osobiste i jest niepodzielny, co oznacza, że osoba fizyczna może mieć tylko jeden stan cywilny we wszystkich stosunkach prawnych, a więc m.in. może być dzieckiem tylko jednego mężczyzny i jednej kobiety (z wyjątkiem przysposobienia) czy mieć jednego małżonka (T. Smoczyński, *Prawo rodzinne i opiekuńcze*, Warszawa 2014, s. 11).

Stan cywilny podlega rejestracji w rejestrze stanu cywilnego w formie aktów stanu cywilnego.

2. Aktem stanu cywilnego jest wpis o urodzeniu, małżeństwie albo zgonie wraz z treścią późniejszych wpisów wpływających na treść lub ważność danego aktu. Na akt stanu cywilnego składa się zatem nie tylko sam wpis o urodzeniu, małżeństwie albo zgonie, ale także późniejsze wpisy, które wpływają na jego treść lub ważność (np. o zmianie nazwiska, przysposobieniu czy rozwodzie).

Chwilą sporządzenia aktu stanu cywilnego jest dokonanie wpisu w rejestrze stanu cywilnego. Należy zwrócić uwagę, że wpis ma charakter deklaratoryjny, a zatem jedynie potwierdza fakt urodzenia, małżeństwa lub zgonu, a co za tym idzie, ma charakter wtórny do tych zdarzeń, ponieważ dokonywany jest po urodzeniu, zawarciu małżeństwa czy zgonie.

Tym samym sporządzenie aktu stanu cywilnego nie ma charakteru konstytutywnego, a więc fakty z dziedziny stanu cywilnego (przykładowo zawarcie małżeństwa) istnieją i mogą wywierać skutki prawne od chwili, gdy nastąpiło zdarzenie faktyczne lub gdy dokonano określonej czynności prawnej, a nie od chwili dokonania wpisu do rejestru stanu cywilnego (wyrok NSA z 1.12.2016 r., II OSK 430/15, LEX nr 2337700). Natomiast czym innym jest moc dowodowa aktów stanu cywilnego (zob. komentarz do art. 3).

3. Czynności z zakresu rejestracji stanu cywilnego przybierają formę czynności materialno-technicznych albo decyzji administracyjnych. Obie należą do prawnych form działania administracji publicznej.

Czynności materialno-techniczne należą do działań faktycznych i są bardziej odformalizowane niż decyzje administracyjne, ponieważ nie są wydawane w ramach procedury administracyjnej. Każde zaś postępowanie, czy to sądowe, czy administracyjne, cechuje pewien stopień sformalizowania, który kształtuje i utrzuca pewien schemat podejmowanych czynności w postępowaniu, gwarantując wymóg określoności i przewidywalności toczącego się postępowania (por. S. Cieślak, *Formalizm procesowy w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego* [w:] *Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego a Kodeks postępowania cywilnego*, red. T. Ereciński, K. Weitz, Warszawa 2010, s. 66).

Natomiast decyzje administracyjne to akty administracyjne, czyli jednostronne, władcze rozstrzygnięcia organu administracji, kształtujące sytuację prawną konkretnego podmiotu w jego indywidualnej sprawie. Zgodnie z art. 104 § 2 k.p.a. decyzje administracyjne rozstrzygają sprawę co do jej istoty w całości lub w części (np. decyzja kierownika USC o odmowie sporządzenia aktu urodzenia) albo w inny sposób kończą sprawę w danej instancji (np. decyzja wojewody o umorzeniu postępowania odwoławczego w wyniku cofnięcia odwołania od decyzji kierownika USC).

4. Zgodnie z założeniami i celami uchwalenia obowiązującej ustawy czynności materialno-techniczne w zakresie rejestracji stanu cywilnego mają większe zastosowanie niż decyzje administracyjne. Ustawodawca w ustępie 6 komentowanego przepisu wskazuje, że odmowa dokonania czynności z zakresu rejestracji stanu cywilnego przybiera formę decyzji administracyjnej (np. odmowa sporządzenia aktu). Takie rozwiązanie jest słuszne i zasługuje na aprobatę. Przede wszystkim odmowa dokonania czynności z zakresu rejestracji stanu cywilnego żądanej przez wnioskodawcę musi być uzasadniona, żeby wyjaśnić motyw działania organu i wytłumaczyć wnioskodawcy, dlaczego jego żądanie nie mogło zostać spełnione. Ponadto wydana decyzja administracyjna podlega weryfikacji na drodze administracyjnej (przez organ wyższego stopnia), a także na drodze sądowej (przez sąd administracyjny). W przypadku czynności materialno-technicznej weryfikacja prawidłowości podjętej czynności następuje tylko na drodze postępowania sądownoadministracyjnego. Możliwość zaskarżenia decyzji administracyjnej otwiera wnioskodawcy drogę nie tylko do jej weryfikacji pod kątem prawidłowości, ale także wzruszenia w razie stwierdzenia nieprawidłowości.

Warto w tym miejscu zwrócić uwagę, że przepisy szczególne przewidują wyjątki od formy decyzji administracyjnej w przypadku odmowy dokonania niektórych czynności z zakresu rejestracji stanu cywilnego. Takim przykładem jest art. 89 p.a.s.c., który w ustępie 1 punkt 4 przewiduje, że w przypadku odmowy sporządzenia aktu małżeństwa zawartego w formie wyznaniowej zgodnie z art. 1 § 2 i 3 k.r.o. kierownik USC zawiadamia o tym na piśmie utrwalonym w postaci papierowej lub w postaci elektronicznej osoby, których odmowa dokonania czynności dotyczy. Tym samym w takiej sytuacji właściwą formą odmowy jest czynność materialno-techniczna w postaci zawiadomienia (zob. szerzej komentarz do art. 89).

5. Istotnym zagadnieniem jest również samo pojęcie „czynności z zakresu rejestracji stanu cywilnego”. Przepis art. 2 ust. 6 p.a.s.c. stanowi *expressis verbis* tylko o czynnościach z zakresu rejestracji. Warto natomiast zwrócić uwagę, że kierownik USC dokonuje również czynności, które nie są *sensu stricto* czynnościami z zakresu rejestracji stanu cywilnego, jak wydawanie odpisów aktów stanu cywilnego czy dokumentów z akt zbiorowych (R. Wosik, *Podstawa prawna odmowy dokonania czynności innych niż czynności z zakresu rejestracji stanu cywilnego*, „Metryka” 2016/2, s. 107). Powstaje zatem pytanie, w jakiej formie organ powinien odmówić wydania odpisu. Niewątpliwie przepis art. 2 ust. 6 p.a.s.c. nie może stanowić podstawy prawnej do wydania odmownej decyzji administracyjnej, ponieważ nie są to czynności z zakresu rejestracji stanu cywilnego. Niemniej jednak odmowa wydania odpisu powinna nastąpić w drodze decyzji administracyjnej z podaniem w jej uzasadnieniu przyczyn, z powodu których wnioszek nie mógł zostać uwzględniony (zob. wyrok NSA w Gdańsku z dnia 29.04.1993 r., SA/Gd 2261/92, LEX nr 1688582).

Warto w tym miejscu przywołać wyrok NSA z 25.02.1983 r., II SA 2083/82, ONSA 1983/1, poz. 14, wydany jeszcze na gruncie dekretu z 8.06.1955 r. – Prawo o aktach stanu cywilnego, zgodnie z którym bez względu na przyczynę, dla której kierownik urzędu stanu cywilnego odmawia dokonania w aktach stanu cywilnego żadanego wpisu, powinien uczynić to w formie decyzji administracyjnej. Jest to bowiem negatywne rozstrzygnięcie w sprawie administracyjnej, o której załatwienie zwróciła się strona mająca w tym interes prawny. Taka forma załatwienia, umożliwiająca instancyjną oraz pozainstancyjną kontrolę zgodności rozstrzygnięcia z prawem, w najlepszy sposób chroni zarówno interes społeczny, jak i interes indywidualny strony.

W doktrynie i orzecznictwie wskazuje się na domniemanie formy decyzji administracyjnej, jeżeli istnieje sprawa administracyjna i organ administracji publicznej jest właściwy do jej załatwienia, a zachodzi wątpliwość co do formy działania organu (A. Wróbel [w:] *Kodeks postępowania administracyjnego. Komentarz*, M. Jaśkowska, M. Wilbrandt-Gotowicz, A. Wróbel, Warszawa 2020, s. 566; wyrok TK z 14.06.2005 r., P 18/03, LEX nr 155532). Jednak domniemanie to nie służy wypieraniu innych form działania administracji publicznej w indywidualnych sprawach, ale naprawianiu ewentualnych błędów i zapewnia prawo do sprawiedliwego procesu, w tym jego weryfikacji w trybie administracyjnym oraz sądowym (J. Borkowski [w:] *Kodeks postępowania administracyjnego. Komentarz*, B. Adamiak, J. Borkowski, Warszawa 2016, s. 472–473).

Odmowa wydania odpisu powinna zatem przybrać formę decyzji administracyjnej, a jej podstawę prawną powinien stanowić art. 45 p.a.s.c., jeżeli chodzi o akty stanu cywilnego, albo art. 26 p.a.s.c. w przypadku akt zbiorowych rejestracji stanu cywilnego. Takie też stanowisko zajmuje orzecznictwo sądów administracyjnych, wskazując, że materialnoprawną podstawę decyzji o odmowie wydania aktu stanowi odpowiednio art. 45 p.a.s.c. (por. wyrok WSA w Szczecinie z 23.05.2019 r., II SA/Sz 343/19, LEX nr 2688018; wyrok